

Isu Rasuah dalam Rantaian Bekalan di Industri Pembinaan Malaysia

Muhamad Fais Iman Hassan¹, Seow Ta Wee^{1,2,*} & Md Asrul Nasid Masrom^{1,2}

1Jabatan Pengurusan Pembinaan, Fakulti Pengurusan Teknologi dan Perniagaan, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, 86400 Parit Raja, Batu Pahat, Johor, MALAYSIA

2Center of Sustainable Infrastructure and Environmental Management (CSIEM), Fakulti Pengurusan Teknologi dan Perniagaan, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, 86400 Parit Raja, Batu Pahat, Johor, MALAYSIA

*Corresponding Author

DOI: <https://doi.org/10.30880/rmtb.2023.04.02.038>

Received 30 September 2023; Accepted 01 November 2023; Available online 01 December 2023

Abstract: Corruption in the supply chain in the construction industry affects the success of construction projects and business growth in Malaysia. The objective of this study is to examine the factors that cause corruption practices and identify the steps that need to be taken to overcome the issue of corruption in the supply chain in the construction industry. This study will focus on the views of contractors and suppliers on the factors and recommendations that can be taken to overcome the issue of corruption in the supply chain in the construction sector. Quantitative methods will be used to collect information and data for this research. Survey questions consisting of 3 parts, namely demographics, objective 1 and objective 2 will be constructed and sent randomly to 248 respondents at random. SPSS analysis was used to obtain data to make frequency analysis and descriptive analysis for all three parts of the question. Frequency analysis will be used to analyze demographic data while descriptive analysis is for initial comparison and evaluation carried out to fulfill objectives 1 and 2. The result of objective 1 found that the uncontrolled regulatory system got the majority of the highest average level of agreement from the 3 items that were constructed. While the results for objective 2 found that public disclosure and choosing employees are measures to prevent corruption practices that get the highest level of approval. This paper aims to conduct an in-depth study of corrupt practices in the supply chain in the Malaysian construction industry that is able to develop effective prevention strategies. It provides insights and increases the awareness of construction stakeholders as well as the community against corrupt practices in the Malaysian construction industry.

Keywords: Corruption Issues, Supply Chain, Construction Industry

Abstrak: Rasuah dalam rantai bekalan di dalam industri pembinaan menjejaskan kejayaan projek pembinaan dan pertumbuhan perniagaan di Malaysia. Objektif kajian bagi kajian ini adalah untuk mengkaji faktor menyebabkan amalan rasuah dan mengenalpasti langkah yang perlu diambil bagi mengatasi masalah isu rasuah dalam rantai bekalan di dalam industri pembinaan. Kajian ini akan menfokuskan pandangan kontraktor dan pembekal mengenai faktor dan cadangan yang dapat diambil bagi mengatasi isu rasuah dalam rantai bekalan di dalam sektor pembinaan. Kaedah kuantitatif akan digunakan bagi mengumpul maklumat dan data bagi menyelidiki ini. Soalan kaji selidik yang terdiri daripada 3 bahagian iaitu demografi, objektif 1 dan objektif 2 akan dibina dan dihantarkan secara rawak kepada 248 responden secara rawak. Analisis SPSS digunakan bagi mendapatkan data bagi membuat analisis frekuensi dan analisis diskriptif bagi ketiga-tiga bahagian soalan. Analisis frekuensi akan digunakan bagi menganalisis data demografi manakala analisis diskriptif pula adalah untuk perbandingan awal dan penilaian yang dijalankan bagi memenuhi objektif 1 dan 2. Hasil daripada objektif 1 mendapati sistem peraturan yang tidak terkawal mendapat majoriti purata tahap persetujuan yang tertinggi daripada 3 item yang dibina. Manakala hasil bagi objektif 2 pula mendapati pededahan awam dan memilih pekerja adalah langkah pencegahan amalan rasuah yang mendapat tahap persetujuan tertinggi. Kertas kerja ini bertujuan untuk mengadakan kajian mendalam terhadap amalan rasuah dalam rantai bekalan di industri pembinaan Malaysia yang mampu membangunkan strategi pencegahan yang berkesan. Ia memberikan pandangan dan meningkatkan kesedaran pihak berkepentingan pembinaan serta masyarakat terhadap amalan rasuah dalam industri pembinaan Malaysia.

Kata Kunci: Isu Rasuah, Rantai Bekalan, Industri Pembinaan

1. Pengenalan

Sektor pembinaan penting kepada kemakmuran ekonomi sesebuah negara (Dlamini, 2013). Malah, ia adalah faktor dalam kemajuan atau kelangsungan hidup pelbagai perniagaan lain, termasuk pelancongan, hospitaliti dan pendidikan. Secara tidak langsung, industri pembinaan Malaysia boleh menjadi pengukur kepada kemajuan pembangunan negara. Kejayaan industri pembinaan boleh dikesan kembali kepada hasil pengurusan rantai bekalan, yang merujuk kepada pergerakan bahan binaan di dalam projek pembinaan. Dalam sektor pembinaan, rantai bekalan ialah rangkaian individu yang bekerjasama untuk memastikan produk sampai kepada pengguna melalui saluran pengedaran (Wibowo *et al.*, 2018). Ini merangkumi proses memperoleh bahan mentah, pembekal, pengilang atau pengilang, perniagaan pengangkutan, gudang borong, bilik simpanan atau stok, dan kerani di kaunter daftar masuk. Selain itu, ia merangkumi tanggungjawab dan operasi yang berkaitan dengan pemindahan produk, seperti kawalan kualiti, pemasaran, perolehan dan penyumberan. Dalam erti kata lain pula ia bermaksud sistem yang melibatkan proses pengeluaran, penghantaran, penyimpanan dan penjualan produk kepada pelanggan (Segerstedt & Olofsson, 2010).

Rasuah dalam industri pembinaan membawa kepada pembaziran yuran tender, ketidakpastian tender dan harga projek yang lebih tinggi, yang kesemuanya meletakkan firma pembinaan dalam risiko (Zhai *et al.*, 2021). Rasuah boleh berlaku pada bila-bila masa sepanjang proses pembinaan, terutamanya semasa peringkat tender, contohnya, membantu petender pilihan dalam memenangi tender selepas prosedur kontrak yang panjang dan berbelit-belit, mengakibatkan pembaziran yuran tender yang mahal (Nordin *et al.*, 2013). Tambahan pula, aktiviti rasuah seperti rasuah untuk meluluskan kerja berkualiti rendah sudah pasti akan meningkatkan jumlah kos projek apabila kos tambahan diperlukan untuk membetulkan kekurangan kerja yang tidak berkualiti (Teichmann *et al.*, 2020).

Rasuah dalam rantaian bekalan di dalam industri pembinaan disebabkan oleh diskriminasi sesebuah syarikat ke atas sektor ekonomi tertentu. Pengguna di hujung rantaian yang bertentangan membayar lebih akibat diskriminasi tersebut. Ini kerana perbelanjaan rasuah yang dibelanjakan semasa urus niaga membeli telah diserahkan kepada pengguna di setiap rantaian bekalan, mengakibatkan kenaikan langsung dalam harga produk dan perkhidmatan di pasaran disebabkan oleh banyak kebocoran transaksi (Zhai *et al.*, 2021). Sebagai contoh, pemaju telah menjual unit rumah pada harga yang tinggi untuk mengimbangi perbelanjaan pembuatan yang ditanggung sepanjang rantaian bekalan bahan (Wibowo *et al.*, 2018).

Jelas sekali bahawa salah satu kesan rasuah yang paling serius dalam industri pembinaan ialah kos berlebihan. Rasuah dalam industri pembinaan membawa kepada pembaziran yuran tender, ketidaktentuan tender dan harga projek yang lebih tinggi, yang kesemuanya meletakkan firma pembinaan dalam risiko (Myint, 2000). Rasuah boleh berlaku pada bila-bila masa sepanjang proses pembinaan, terutamanya semasa peringkat tender, contohnya, membantu petender pilihan dalam memenangi tender selepas prosedur kontrak yang panjang dan berbelit-belit, mengakibatkan pembaziran yuran tender yang mahal (Ades, 1999). Tambahan pula, aktiviti rasuah seperti rasuah untuk meluluskan kerja berkualiti rendah sudah pasti akan meningkatkan jumlah kos projek apabila kos tambahan diperlukan untuk membetulkan kekurangan kerja yang tidak berkualiti. Kajian ini dilakukan bagi menerangkan isu rasuah yang terdapat di dalam rantaian bekalan di industri pembinaan. Bagi memenuhi tujuan tersebut, obektif kajian yang telah dikenalpasti adalah (i) Mengkaji faktor menyebabkan amalan rasuah dalam rantaian bekalan di dalam industri pembinaan dan (ii) Mengenalpasti langkah yang perlu diambil bagi mengatasi masalah isu rasuah dalam rantaian bekalan di dalam industri pembinaan.

Kajian ini dijalankan bagi mendapatkan pandangan kontraktor mengenai faktor dan cadangan yang dapat diambil bagi mengatasi isu rasuah dalam rantaian bekalan di dalam sektor pembinaan. Responden bagi kajian ini adalah terdiri daripada kontraktor yang berdaftar bagi industri pembinaan. Kajian ini dijalankan di sekitar negeri Johor kerana merupakan negeri ke-2 tertinggi bilangan kontraktor yang berdaftar mengikut CIDB. Bilangan kontraktor yang G7 yang telah berdaftar di CIDB adalah sebanyak 707 orang. Seramai 46 responden lelaki dan 34 responden wanita yang telah mengambil bahagian dalam kaji selidik ini.

Industri pembinaan Malaysia telah menyumbang banyak sumbangan bagi membangunkan negara dari segi ekonomi. Oleh itu, untuk mencapai tujuan asas perniagaan pembinaan kepada kerajaan, tahap minimum amalan rasuah mesti dicapai dalam sektor pembinaan Malaysia. Kerana wujudnya amalan rasuah, sektor pembinaan menderita akibatnya, dan reputasi dan ekonomi Malaysia terjejas akibatnya. Sektor rantaian belakan di dalam industri pembinaan perlu mempunyai tahap rasuah yang rendah kerana ia meningkatkan kualiti pekerjaan. Tambahan pula, kajian itu bernilai kepada sektor pembinaan kerana ia meningkatkan pengetahuan pihak berkepentingan industri pembinaan tentang keperluan untuk mengurangkan amalan rasuah dalam perniagaan. Profesional pembinaan mungkin mengetahui tentang isu rasuah dalam sektor pembinaan dan ekonomi Malaysia melalui kajian ini.

2. Kajian Literatur

2.1 Definisi Rasuah

Rasuah sememangnya satu definisi yang luas yang merangkumi pelbagai kesalahan yang menyalahgunakan tugas untuk kepentingan peribadi (Myint, 2000). Dalam erti kata lain, apabila isu rasuah dibawa, niat dan kelebihan peserta akan ditangani pada masa yang sama. Rasuah adalah sejenis penipuan yang digunakan oleh individu dengan motif jahat untuk mendapatkan keuntungan peribadi dengan mengambil kesempatan daripada kelemahan (Aidt, 2011). Rasuah digambarkan sebagai apabila seseorang menyalahgunakan kuasa yang telah diberikan kepadanya dengan melakukan tindakan yang di luar tanggungjawabnya untuk mencapai kelebihan yang hanya ada padanya di luar

organisasi (Cuervo-Cazurra, 2015). Menurut Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia (SPRM), rasuah telah ditakrifkan sebagai perbuatan memberi dan menerima suapan atau ganjaran dalam bentuk wang atau sebarang kelebihan berharga lain (SPRM, 2021).

2.2 Kes Rasuah Di Malaysia

Pada tahun 2021 Malaysia telah menduduki no 62 daripada 180 buah negara bagi Indeks Persepsi Rasuah (Tramizi Hussin, 2021). Statistik ini menunjukkan bahawa Malaysia masih lagi mempunyai pengamal-pengamal rasuah di setiap industri termasuklah dalam industri pembinaan (Sarajul Fikri Mohamed, 2021). Statistik yang dikeluarkan oleh SPRM menunjukkan pada bulan Januari 2021 tangkapan yang tertinggi adalah bagi sektor awam iaitu sebanyak 23 tangkapan.

Terdapat banyak kes rasuah yang terkenal dan popular di Malaysia termasuklah skandal hartanah FELDA (Tramizi Hussin, 2021). Kes ini merupakan antara kes yang berprofil tinggi disebabkan telah melibatkan ahli politik Malaysia. Kes ini dianggarkan tuntutan rasuah yang bernilai melebihi RM3 juta. Pertuduhan bagi pesalah kes ini telah didakwa di bawah seksyen 16(a), Akta SPRM 2009 atas kesalahan meluluskan pembelian hotel bertaraf 5 bintang, Merdeka Palace Hotel & Suites di Kuching, Sarawak dengan nilai harga RM50 juta lebih daripada yang sepatutnya direkodkan iaitu RM110 juta.

2.3 Jenis-Jenis Rasuah

Menurut Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia, rasuah ditakrifkan sebagai perbuatan membayar atau menerima rasuah dalam bentuk wang atau barang berharga sebagai ganjaran melakukan sesuatu perbuatan yang berkaitan dengan bidang pekerjaan seseorang (Zaharhanum Kamarudin, 2014). Sebagai contoh, seorang kontraktor boleh menghadaikan seorang pegawai Kerajaan sebuah jam tangan yang berharga sebagai hadiah untuk mendapatkan kelulusan projek untuk firmannya. Mengikut Akta Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia 2009, terdapat empat kesalahan rasuah yang utama iaitu meminta atau menerima rasuah, memberi suapan, mengemukakan tuntutan palsu dan salah guna kuasa (SPRM, 2021).

2.3.1 Meminta Atau Menerima rasuah

Mana-mana orang atau ejen yang secara rasuah meminta, mengambil, atau bersetuju untuk menerima rasuah dalam bentuk wang, barangan, perkhidmatan atau pertimbangan lain sebagai tarikan atau ganjaran untuk melakukan atau tidak melakukan apa-apa yang berkaitan dengan transaksi atau perniagaan rasmi, prinsipal sedemikian, dan majikan yang terlibat (SPRM, 2021).

2.3.2 Memberi Suapan

Mana-mana orang atau ejen yang secara rasuah meminta, mengambil, atau bersetuju untuk menerima rasuah dalam bentuk wang, barangan, perkhidmatan atau pertimbangan lain sebagai tarikan atau ganjaran untuk melakukan atau tidak melakukan apa-apa yang berkaitan dengan transaksi atau perniagaan rasmi, prinsipal sedemikian, dan majikan yang terlibat (SPRM, 2021).

2.3.3 Mengemukakan tuntutan palsu

Kesalahan ini adalah sebagaimana yang telah diperuntukkan dalam seksyen 11 (c) Akta pencegahan rasuah 1997 (SPRM, 2021). Secara ringkasnya, bahagian ini merujuk kepada sesiapa sahaja yang menyediakan ejen atau ejen menawarkan seseorang dokumen yang mengandungi butiran data yang salah dengan matlamat untuk menipu pihak tersebut (Teichmann *et al.*, 2020). Bagi kesalahan ini, pihak yang bersalah akan dikenakan hukuman penjara selama tiga tahun dan denda sehingga RM10,000 oleh mahkamah (Tramizi Hussin, 2021).

2.3.4 Salah Guna Kuasa

Mana-mana pegawai awam menggunakan kedudukannya untuk tujuan rasuah untuk membuat

keputusan atau mengambil tindakan berkenaan dengan sebarang situasi di mana pegawai, keluarganya, atau rakan sekerjanya mempunyai kepentingan secara langsung atau tidak langsung (Zaharahanum Kamarudin, 2014).

2.4 Faktor-faktor Amalan Rasuah Dalam Rantaian Bekalan Dalam Industri Pembinaan

Terdapat pelbagai faktor yang berpotensi menyebabkan amalan rasuah ini berlaku dalam rantaian bekalan di industri pembinaan. Ini termasuklah struktur sektor itu sendiri, sistem kawal selia rasuah kerajaan yang lemah dan niat peribadi terhadap perbuatan rasuah bagi mendapatkan tender merupakan antara faktor-faktor amalan rasuah dalam rantaian bekalan di industri pembinaan.

2.4.1 Sifat Industri Pembinaan

Industri pembinaan merupakan industri yang berbeza dengan industri yang lain di negara ini disebabkan ciri dan sifat yang tersendiri. Antaranya adalah melibatkan pelbagai peserta, pembiayaan berskala besar dalam satu transaksi, sifat kompetitif, dan penglibatan hubungan subkontrak (Nordin *et al.*, 2013; Rose-Ackerman, 2006). Tidak hairanlah amalan rasuah dapat berlaku di dalam industri ini.

2.4.1.1 Pembiayaan Berskala Besar Dalam Satu Transaksi

Sesuatu projek pembinaan memerlukan masa yang lama bagi menyiapkan sesuatu projek. Disebabkan oleh sektor pembinaan mempunyai tempoh pembinaan yang begitu panjang salah satu kualiti unik yang menyebabkan ia mudah terdedah kepada rasuah ialah sistem pembayaran (Myint, 2000). Projek pembinaan kadangkala merangkumi jumlah wang yang sangat besar, menjadikannya mencabar untuk menyelaraskan perbelanjaan projek. Ini menarik perhatian individu tidak beretika yang berusaha untuk mendapatkan kelebihan daya saing dengan memasukkan rasuah dalam projek pembinaan (Li, 2013).

2.4.1.2 Penglibatan Pelbagai Pihak

Salah satu halangan bagi membina projek yang bebas dari amalan rasuah adalah kurangnya komunikasi antara pihak-pihak yang terlibat seperti pembekal, kontraktor, klien, dan perunding (de Jong *et al.*, 2009). Sesetengah perunding akan memberikan tender kepada pihak-pihak yang mempunyai hubungan yang baik dengan mereka bagi mendapatkan sesuatu sebagai balasan seperti wang ringgit. Hubungan yang terlalu rapat antara pihak yang berkontrak meningkatkan kemungkinan berlakunya rasuah dalam projek pembinaan kerana hubungan tersebut membawa kepada tender pakatan sulit, walaupun pada hakikatnya hubungan baik antara pengamal pembinaan boleh meningkatkan komunikasi semasa projek (Lorenzo Pellegrini, 2011).

2.4.1.3 Kurang Ketulusan

Perniagaan pembinaan lebih terdedah kepada rasuah akibat daripada proses yang diswastakan (Olusegun, 2011). Contohnya, proses pemilihan petender yang diswastakan mungkin membawa kepada nepotisme dan manipulasi bida yang tidak dapat dikesan.

2.4.1.4 Kerja-Kerja Yang Tersembunyi

Kerja-kerja di dalam industri pembinaan mampu disembunyikan dari segi kualiti kerja terutamanya kerja sub-standard dan bahan yang rosak, mendedahkan sektor ini kepada rasuah (Olusegun, 2011).

2.4.1.5 Sifat Persaingan sengit

Sifat persaingan yang sengit dalam proses tender pembinaan meningkatkan kadar rasuah dalam industri pembinaan (Nordin, 2011). Industri pembinaan adalah bersifat kompetitif kerana ia terdiri daripada banyak kontraktor dalam peringkat tender tetapi ketersediaan projek pembinaan

adalah terhad. Oleh itu, untuk bersaing dengan kontraktor lain, beberapa kontraktor yang tidak beretika akan memilih untuk mendapatkan projek pembinaan dengan membayar rasuah untuk mengekalkan syarikat.

2.4.2 Sistem Peraturan Yang Tidak Terkawal

Industri pembinaan kebanyakannya disebabkan oleh rangka kerja kawal selia yang tidak terkawal atau rosak (Aidt, 2011). Ini kerana ramai yang percaya jika tiada sekatan atau penalti, salah laku tidak akan pernah dihukum atau dikesan. Ia menggalakkan individu terlibat dalam tingkah laku jenayah. Oleh itu, sistem kawal selia merupakan komponen penting dalam mentadbir negara bagi menjamin tingkah laku yang adil dan jujur (Tudorel Andrei & Ani Matei, 2009).

2.4.2.1 Penyeliaan Tidak Mencukupi

Ketiadaan pemantauan yang rapi dalam perniagaan bangunan memburukkan lagi amalan rasuah (Yap *et al.*, 2020). Penyeliaan yang tidak mencukupi dan tidak mencukupi pada setiap peringkat proses pembinaan membolehkan profesional pembinaan yang tidak beretika terlibat dalam aktiviti pembinaan yang tidak beretika. Kekurangan pemantauan sosial terhadap proses pembinaan, misalnya, mendorong berlakunya aktiviti rasuah semasa fasa tender (Nudurupati, 2007).

2.4.2.2 Permit Atau Lesen Yang Banyak

Setengah pengamal pembinaan yang tidak beretika boleh memilih untuk membayar rasuah kepada pihak berkuasa kerajaan untuk mempercepatkan prosedur permohonan lesen dan kebenaran untuk menubuhkan perusahaan pembinaan (Myint, 2000). Walaupun pelbagai lesen atau permit menghalang kakitangan yang tidak sesuai daripada memasuki industri pembinaan, yang membantu memastikan kualiti industri, ia meningkatkan kadar rasuah industri pembinaan kerana banyak permit dan lesen memerlukan proses permohonan yang panjang, yang menggalakkan pengamal pembinaan terlibat dalam rasuah amalan (Zaharahanum Kamarudin, 2014).

2.4.2.3 Kekurangan Sekatan

Salah satu sebab terbesar rasuah ialah kekurangan penalti untuk profesional pembinaan yang tidak bertanggungjawab. Jika denda dan penalti undang-undang yang tidak mencukupi, serta rangka kerja undang-undang yang cacat, dikuatkuasakan, rasuah dalam perniagaan pembinaan mungkin berkembang (Tanja Rabl & Torsten M. Kühlmann, 2008). Hanya segelintir orang perasuah telah dihukum dengan berkesan dan sesuai kerana tindakan rasuah mereka. Akibatnya, hukuman ringan seperti itu tidak mencukupi untuk menimbulkan keganasan kepada perasuah, menyebabkan mereka mengelak daripada terlibat dalam amalan rasuah dalam projek pembinaan.

2.4.3 Motif Peribadi

Selain daripada struktur kawal selia yang rosak, profesional pembinaan sering dipengaruhi oleh ketamakan dan motif peribadi. Insentif negatif menggalakkan profesional pembinaan terlibat dalam tindakan penipuan (Aidt, 2011).

2.4.3.1 Sifat Tamak Kepada Wang

Rasuah adalah godaan yang hebat, terutamanya bagi mereka yang mempunyai keperluan yang sangat besar untuk wang. Ini disebabkan oleh hakikat bahawa rasuah adalah cara cepat untuk mendapatkan wang tambahan haram dalam masa yang singkat (Kamaruding *et al.*, 2021). Akibatnya, terutamanya dalam tempoh persaingan ini, apabila kepentingan wang dalam kehidupan orang ramai telah meningkat secara mendadak, kehausan peribadi untuk wang akan berkembang, mengakibatkan rasuah dalam perniagaan pembinaan.

2.4.3.2 Pendapatan Yang Rendah

Tekanan ekonomi dan kewangan memaksa masyarakat terlibat dalam tindakan tidak jujur untuk menambah pendapatannya (Yap *et al.*, 2020). Majoriti rasuah percaya bahawa satu-satunya cara untuk melegakan tekanan kewangan ialah menggunakan rasuah untuk menampung perbelanjaan yang tidak boleh dilindungi oleh hasil yang sah.

2.4.3.3 Kekurangan Kemahiran

Kekurangan kemahiran dalam perniagaan pembinaan dapat menyumbang kepada rasuah kerana kemahiran yang tidak mencukupi dalam industri menyediakan suasana yang subur untuk rasuah. Terdapat profesional pembinaan tertentu yang tidak pernah menerima sebarang latihan pembinaan sebelum memasuki sektor ini (Yap *et al.*, 2020). Akibatnya, pengamal tersebut tidak mempunyai pengetahuan dan kebolehan yang mencukupi dalam perniagaan pembinaan, yang membawa kepada kerja yang tidak berkualiti dan rosak.

2.4.3.4 Ketiadaan Kod Etika

Piawaian etika ialah koleksi norma tingkah laku dan kepercayaan profesional yang diiktiraf untuk individu dan perniagaan (Nordin, 2011). Norma etika mungkin mempunyai kesan yang besar terhadap profesionalisme kerana ia memberi garis panduan tentang perkara yang perlu dilakukan oleh profesional dan tindakan yang mesti mereka elakkan. Walau bagaimanapun, pengamal bangunan kekurangan norma etika, yang menyumbang kepada kelaziman rasuah yang tinggi.

2.5 Langkah Pencegahan Amalan Rasuah

Strategi pencegahan adalah penting kerana pencegahan sentiasa lebih baik daripada mengubati masalah yang timbul.

2.5.1 Pendedahan Awam

Pendedahan awam boleh juga dikenali sebagai mekanisme ketelusan di mana ia melibatkan pendedahan kerja harian kepada umum untuk mendapatkan notis orang ramai (Li, 2013). Ia adalah untuk menjadikan keseluruhan proses pembinaan dibuka dan membolehkan orang ramai menyedari setiap keputusan yang dibuat dalam projek pembinaan. Proses pembinaan yang terbuka dan telus perlu diwujudkan terutamanya dalam membuat keputusan dalam projek pembinaan termasuk tender dan membangunkan undang-undang pembinaan untuk mengurangkan amalan rasuah dalam industri pembinaan secara berkesan (Zahratulhayat Mat Arif, 2022).

2.5.2 Integriti Tinggi dan Budaya Pembinaan Jujur

Budaya industri pembinaan yang baik membantu dalam promosi dan pembangunan nilai positif, serta tahap piawaian moral dan etika yang tinggi dalam kalangan profesional pembinaan (Myint, 2000). Oleh kerana projek pembinaan terdiri daripada pelbagai aktiviti serentak dan melibatkan pelbagai pihak, adalah sukar untuk menyelia setiap aktiviti pembinaan. Akibatnya, pembangunan budaya jujur dan antirasuah adalah penting untuk memastikan amalan rasuah dalam industri pembinaan diminimumkan (Melgar, 2010). Mewujudkan budaya pembinaan beretika dalam sektor pembinaan mungkin berjaya mengurangkan tingkah laku tidak beretika dalam perniagaan.

2.5.3 Kod Etika

Untuk mengurangkan rasuah, kod tingkah laku yang sesuai harus diwujudkan dan dilaksanakan secara tegas dalam kalangan pengamal pembinaan. Sistem pemantauan yang berkesan diperlukan untuk meningkatkan integriti pengamal pembinaan dengan memastikan mereka memahami prinsip asas mereka (Wibowo *et al.*, 2018). Kod perniagaan dan kelakuan etika profesional

adalah strategi anti-rasuah yang penting kerana ia sering menggabungkan prinsip tingkah laku etika syarikat atau profesional (keadilan, kejujuran, dan akauntabiliti) semasa melakukan kerja mereka (Ling, 2012).

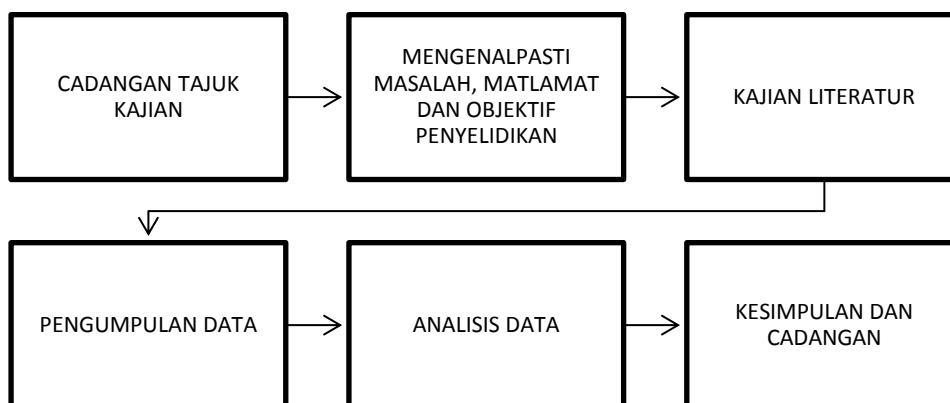
2.5.4 Memilih Pekerja

Majikan industri pembinaan bukan sahaja harus memberikan gaji yang sesuai untuk pekerja mereka, tetapi mereka juga harus membuat keputusan pengambilan pekerja yang boleh diterima (Yap *et al.*, 2020). Kawalan tertentu yang mesti diguna pakai dalam pemilihan kakitangan bagi membendung amalan rasuah dalam sektor pembinaan Malaysia. Pemeriksaan yang paling biasa untuk memastikan bahawa calon mempunyai latihan profesional yang mencukupi dan memahami kod kelakuan dalam melaksanakan pekerjaan adalah untuk mengesahkan pendidikan dan sijil mereka (Hassan *et al.*, 2022).

3. Metodologi Kajian

3.1 Catar Alir Kajian

Reka bentuk penyelidikan adalah penting kepada kajian penyelidikan kerana ia membantu kelancaran aktiviti penyelidikan, menghasilkan maklumat maksimum dan keputusan yang betul pada kos, masa dan wang yang minimum (Arif Tiro & Nusrang, 2020). Untuk mencapai matlamat kajian, reka bentuk penyelidikan memerlukan penentuan lebih awal prosedur untuk mengumpul data yang berkaitan serta kaedah untuk menganalisis dan mentafsir data. Rajah 1 menunjukkan carta aliran bagi kajian ini.

Rajah 1: Kaedah metodologi kajian

3.2 Kaedah Kajian

Penyelidik menggunakan kaedah kuantitatif untuk mengumpul data daripada profesional pembinaan di sekitar negeri Johor tentang persepsi mereka terhadap isu rasuah dalam rantai bekalan di industri pembinaan Malaysia.

3.2.1 Kaedah Kuantitatif

Kaedah kuantitatif adalah pendekatan penyelidikan yang paling biasa, dan ia termasuk penyiasatan empirikal atau statistik (Newman dan Benz, 2016). Pendekatan penyelidikan ini mengumpulkan data yang mungkin dianalisis dan difahami secara matematik dalam bentuk jadual, graf, dan statistik (Creswell, 2014). Kaedah kuantitatif selalunya dijalankan dengan mengedarkan soalan tertutup kepada responden melalui penghantaran tangan, mel atau e-mel (Alzheimer Europe Association, 2009). Satu set soalan yang berkaitan telah direka bentuk dan diedarkan dengan teliti kepada pengamal pembinaan dalam sektor pembinaan Malaysia untuk memperoleh data kuantitatif untuk projek penyelidikan ini.

3.3 Instrumen Kajian

Pelbagai kaedah penyelidikan digunakan dalam kajian, dan setiap kaedah penyelidikan mempunyai set ciri tersendiri, seperti metodologi dan analisis data (Ibrahim, 2015.). Menurut Tarique (2010), teknik dan hasil penyelidikan digunakan untuk membolehkan penyelidik memperoleh data, manakala reka bentuk kajian diputuskan oleh matlamat kajian. Beberapa pendekatan digunakan dalam prosedur pengumpulan data, bergantung pada reka bentuk penyelidikan.

3.3.1 Soal Selidik

Soal selidik ini terdiri daripada senarai soalan yang relevan dengan objektif kajian dan soalan-soalan disusun mengikut susunan dan sistematik (Muhson, n.d.). Walau bagaimanapun, soal selidik ini dijangka boleh difahami dan boleh dijawab dan responden perlu menjawab semua soalan secara bebas (Kothari, 2004). Soal selidik yang direka bentuk dengan baik amatlah signifikan untuk mendapat perhatian daripada responden dan dapat memperoleh minat mereka untuk menjawab soal selidik dengan penuh semangat dan ikhlas (Chua, 2013; Diem, 2015).

3.3.2 Reka Bentuk Soal Selidik

Soal selidik ini direka bentuk dalam 3 bahagian yang terdiri daripada bahagian A, bahagian B, dan bahagian C. Ketiga-tiga bahagian ini dibina dan direka bagi memperoleh persepsi kontraktor untuk menjawab objektif bagi kajian ini.

Soal selidik dimulakan dengan bahagian A iaitu latar belakang responden, bahagian B iaitu faktor amalan rasuah dalam industri pembinaan, dan bahagian C iaitu soalan mengenai langkah pencegahan rasuah dalam industri pembinaan. Bahagian A mengumpulkan maklumat am daripada responden seperti jantina, umur, bangsa, jenis pemaju, dan tempoh perkhidmatan dalam industri pembinaan. Bagi bahagian B dan C penilaian responden melalui soalan yang berbentuk skala Likert iaitu 1 hingga 5 yang menunjukkan sangat tidak setuju hingga sangat setuju. Berdasarkan Rajah 3 menunjukkan contoh bagi soalan kaji selidik yang diberikan kepada responden.

SIFAT INDUSTRI PEMBINAAN					
Description (optional)					
1. Pembinaan Berskala Besar Dalam Satu Transaksi *					
	SANGAT TIDA...	TIDAK SETUJU	TIDAK PASTI	SETUJU	SANGAT SETU...
Projek pembin...	☐	☐	☐	☐	☐
Bayaran kontra...	☐	☐	☐	☐	☐
Kelulusan pem...	☐	☐	☐	☐	☐
2. PENGLIBATAN PELBAGAI PIHAK *					
	SANGAT TIDA...	TIDAK SETUJU	TIDAK PASTI	SETUJU	SANGAT SETU...
Kurang komuni...	☐	☐	☐	☐	☐
Hubungan yan...	☐	☐	☐	☐	☐
Pemberian ten...	☐	☐	☐	☐	☐

Rajah 2: Contoh soalan kajian soal selidik

3.3.3 Persempelan secara rawak.

Kajian ini dilakukan dengan menggunakan sampel yang diambil secara rawak bagi mendapatkan maklumat yang berbeza-beza dari responden (Zein *et al.*, 2019). Persempelan ini diambil dan dipilih secara rawak supaya dapat memastikan bahawa setiap responden mempunyai peluang yang sama untuk

dipilih bagi pengambilan atau penggunaan sebagai wakil demografi. Teknik persempelan secara rawak ini akan memberikan peratusan responden yang seimbang bagi setiap demografi.

Jadual 1: Penentuan saiz sampel

<i>Table for Determining Sample Size of a Known Population</i>									
N	S	N	S	N	S	N	S	N	S
10	10	100	80	280	162	800	260	2800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4000	351
30	28	140	103	340	181	1000	278	4500	354
35	32	150	108	360	186	1100	285	5000	357
40	36	160	113	380	191	1200	291	6000	361
45	40	170	118	400	196	1300	297	7000	364
50	44	180	123	420	201	1400	302	8000	367
55	48	190	127	440	205	1500	306	9000	368
60	52	200	132	460	210	1600	310	10000	370
65	56	210	136	480	214	1700	313	15000	375
70	59	220	140	500	217	1800	317	20000	377
75	63	230	144	550	226	1900	320	30000	379
80	66	240	148	600	234	2000	322	40000	380
85	70	250	152	650	242	2200	327	50000	381
90	73	260	155	700	248	2400	331	75000	382
95	76	270	159	750	254	2600	335	1000000	384

Note: N is Population Size; S is Sample Size *Source: Krejcie & Morgan, 1970*

3.4 Data Analysis

Selepas prosedur pengumpulan data, proses analisis keputusan akan digunakan untuk meneliti semua data yang dikumpul daripada responden(Muhson, n.d.). Dapatan ini akan dikaji berhubung dengan matlamat kajian. Matlamat utama analisis data adalah untuk menjamin bahawa data yang diperolehi daripada responden difahami dengan sewajarnya, menghasilkan hasil kajian yang tepat. Data yang diperolehi akan diproses, disusun semula dan dijadualkan sepanjang fasa analisis data untuk meneruskan ke langkah tafsiran penemuan(Zein *et al.*, 2019). Kaedah Persampelan Krejcie dan Morgan adalah salah satu kaedah yang paling kerap digunakan. Krejcie dan Morgan (1970) mencipta jadual berdasarkan formula saiz sampel untuk populasi terhingga untuk memudahkan proses menganggar saiz sampel untuk populasi terhingga (Ibrahim, n.d.). Berdasarkan jadual yang dikeluarkan oleh Krejcie dan Morgan, jumlah responden yang akan diambil secara rawak adalah sebanyak 248 kontraktor di negeri Johor yang telah berdaftar di bawah CIDB. Data kuantitatif yang telah diperolehi akan dianalisis dengan menggunakan pakej statistik untuk sains sosial (SPSS). Data akan ditukarkan dalam bentuk peratusan agar memudahkan pengkaji untuk membuat keputusan.

3.4.1 Analisis SPSS

Statistik SPSS ialah program perisian yang digunakan untuk analisis statistik logik kumpulan dan bukan kumpulan (Rahman & MuktaDir, 2021). Program ini adalah salah satu alat statistik paling popular yang boleh melaksanakan manipulasi dan analisis data yang sangat rumit berdasarkan arahan mudah(Zein *et al.*, 2019). SPSS boleh menggunakan data daripada hampir mana-mana format fail untuk membuat laporan berjadual, carta dan plot taburan dan aliran, statistik deskriptif dan analisis statistik yang

rumit(Decoster & Claypool, 2004).

3.4.2 Analisis Frekuensi

Analisis frekuensi adalah analisis yang menjelaskan gambaran frekuensi secara umum dan merupakan satu cara yang mudah untuk difahami. Analisis frekuensi bertujuan untuk melihat kekerapan dalam membuat pemilihan jawapan yang dijawab oleh responden berdasarkan kepada soalan yang diajukan sama ada dalam bentuk peratus atau bilangan (Chua, 2006). Kekerapan jumlah jawapan yang dipilih oleh responden menggambarkan kepada pilihan mereka mengikut keutamaan. Maklumat responden pada bahagian A diperoleh untuk menganalisis dengan menggunakan kaedah ini.

3.4.3 Analisis Deskriptif

Kajian deskriptif ini merupakan perbandingan awal dan penilaian yang dijalankan bagi memenuhi matlamat 1 dan 2. Berdasarkan data yang diperoleh, kajian ini memberikan perspektif yang umum dan lengkap. Nilai min yang diperoleh melalui kaedah deskriptif adalah untuk mengkaji faktor penyebab dan mengenalpasti langkah yang perlu diambil bagi mengatasi masalah rasuah dalam rangkaian bekalan di dalam industri pembinaan melalui pengukuran Skala Likert.

Jadual 2: Jenis pengkelasan skala Likert

Skala	Tahap Persetujuan
1	Sangat Tidak Setuju
2	Tidak Setuju
3	Tidak Pasti
4	Setuju
5	Sangat Setuju

4. Hasil dan Perbincangan

4.1 Demografi Responden

Jadual 3 menunjukkan demografi responden yang terlibat dalam kajian ini.

Jadual 3: Demografi responden

No.	Item	Frekuensi	Peratusan (%)
1	Jantina		
	Lelaki	46	57.5
	Perempuan	34	42.5
2	Umur Responden		
	19-29 TAHUN	30	37.5
	30-49 TAHUN	29	36.3
	50-59 TAHUN	21	26.3
3	Bangsa		
	Melayu	46	57.5
	Cina	17	21.3
	India	17	21.3
4	Jenis Pemaju		

	Swasta	73	91.3
	Kerajaan	7	8.8
5	Tempoh Perkhidmatan Dalam Industri		
	Pembinaan		
	1-5 Tahun	26	32.5
	6-10 Tahun	24	30
	11-20 Tahun	19	23.8
	21 Tahun Dan Keatas	11	13.8

Dalam menjalankan kajian ini, sebanyak kira-kira 250 soal selidik yang telah dihantar melalui email dan aplikasi whatsapp secara dalam talian kepada pemaju-pemaju dan kontraktor industri pembinaan bagi menjawab soalan yang diberikan. Diantara 300 soal selidik yang dihantar hanya 80 responden sahaja yang telah dapat direkodkan dan dikumpulkan bagi tujuan kajian penyelidikan ini. Berdasarkan jadual 4.1 hasil demografi responden yang mengambil bahagian dalam kaji selidik ini. Keseluruhan 80 responden tersebut adalah terdiri daripada kontraktor atau pemaju gred G7 yang telah berdaftar di CIDB. Seramai 46 responden lelaki dan 34 responden wanita yang telah mengambil bahagian dalam kaji selidik ini.

4.2 Hasil bagi objektif 1: Mengkaji faktor menyebabkan amalan rasuah dalam rantaian bekalan di dalam industri pembinaan

Jadual 4 menunjukkan rumusan analisis data bagi bahagian B. Berdasarkan Jadual 4.16, purata paling tertinggi menunjukkan item sistem peraturan yang tidak terkawal berada pada tahap persetujuan “bersetuju” dengan nilai min sebanyak 3.717. Sistem peraturan dan undang-undang yang cacat adalah salah satu elemen yang membawa kepada rasuah dalam industri pembinaan awam (Melgar, 2010). Selain itu, nilai terendah merupakan sifat industri pembinaan dimana nilai min sebanyak 3.498 dengan tahap persetujuan “tidak pasti” dan berada pada tahap kedudukan 3. Manakala, nilai min bagi item motif peribadi min ialah 3.51 dengan tahap persetujuan “tidak pasti”.

Jadual 4: Rumusan analisis data objektif 1

No.	Item	Purata (mean)	Tahap Persetujuan
1	Sifat Industri Pembinaan		
	Pembinaan Berskala Besar Dalam Satu Transaksi	4.14	Setuju
	Penglibatan Pelbagai Pihak	3.58	Setuju
	Kurang Ketulusan	3.00	Tidak Pasti
	Kerja-Kerja Tersembunyi	3.01	Tidak Pasti
	Sifat Persaingan Sengit	3.67	Setuju
	Purata	3.498	Tidak Pasti
2	Sistem Peraturan Yang Tidak Terkawal		
	Penyeliaan Tidak Mencukupi		
	Permit Atau Lesen Yang Banyak	3.39	Tidak Pasti
	Kekurangan Sekatan	3.98	Setuju
		3.78	Setuju
	Purata	3.7.17	Setuju
3	Motif Peribadi		
	Sifat Tamak Kepada Wang	3.40	Tidak Pasti

Pendapatan Yang Rendah	3.39	Tidak Pasti
Kekurangan Kemahiran	3.50	Tidak Pasti
Ketiadaan Kod Etika	3.75	Setuju
Purata	3.51	Setuju

4.2 Hasil bagi objektif 2: Mengenalpasti langkah yang perlu diambil bagi mengatasi masalah isu rasuah dalam rantaian bekalan di dalam industri pembinaan.

Jadual 5: Rumusan analisis data objektif 2

No.	Item	Purata (mean)	Tahap Persetujuan
Langkah Pencegahan Amalan Rasuah Dalam Industri Pembinaan			
1	Pendedahan Awam	4.20	Setuju
2	Integriti Tinggi Dan Budaya Pembinaan	4.08	Setuju
3	Jujur	4.15	Setuju
4	Kod Etika	4.20	Setuju
	Memilih Pekerja		
	Purata	4.158	Sangat Setuju

Jadual 5 menunjukkan rumusan analisis data bagi bahagian B. Berdasarkan Jadual 4.3, purata paling tertinggi menunjukkan item pendedahan awam dan juga memilih pekerja berada pada tahap persetujuan “bersetuju” dengan nilai min sebanyak 4.20. Ia adalah untuk menjadikan keseluruhan proses pembinaan dibuka dan membolehkan orang ramai menyedari setiap keputusan yang dibuat dalam projek pembinaan. Selain itu, nilai terendah merupakan integriti tinggi dan budaya pembinaan jujur dimana nilai min sebanyak 4.08 dengan tahap persetujuan “tidak pasti” dan berada pada tahap kedudukan 4. Manakala, nilai min bagi item kod etika ialah 4.15 dengan tahap persetujuan “setuju”.

5. Kesimpulan

Kesimpulannya, kajian ini berjaya menjawab persoalan kajian bagi objektif 1 dan 2. Penyelidik mendapati faktor yang sebenar yang menyebabkan amalan rasuah itu berlaku adalah pembinaan berskala besar dalam satu transaksi, penglibatan pelbagai pihak, sifat persaingan sengit, permit atau lesen yang banyak, kekurangan sekatan dan ketiadaan kod etika. Ini kerana tahap persetujuan bagi kesemua item tersebut mendapat persetujuan ‘setuju’. Begitu juga pengkaji mendapati langkah utama yang dapat diambil adalah pendedahan awam, memilih pekerja, kod etika, dan integriti tinggi dan budaya pembinaan jujur.

5.1 Cadangan Penyelesaian Kepada Isu Rasuah Dalam Rantaian Bekalan Di Industri Pembinaan Malaysia

Berdasarkan kepada kajian yang telah dijalankan, terdapat beberapa cadangan mengenai kajian isu rasuah dalam rantaian bekalan di industri pembinaan Malaysia. Antara cadangan yang disarankan adalah terdiri daripada pendapat penyelidik dan juga responden yang telah memberikan kerjasama semasa kajian dijalankan. Cadangan ini ditujukan kepada pihak-pihak yang terlibat dan bertanggungjawab bagi pencegahan rasuah di pelbagai peringkat termasuk di dalam industri pembinaan.

- i. Melakukan pemilihan tender project secara atas talian
- ii. Memastikan hukuman yang diberikan kepada pesalah adalah setimpal dengan rasuah yang

- diberi
- iii. Mendedahkan aktiviti rasuah dan risiko yang mungkin kekal tersembunyi.
 - iv. Mengelak dari berlakunya pemberian Tender kepada kenalan melalui ahli politik
 - v. Memastikan sektor awam beroperasi dengan telus

Penghargaan

Penulis ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada pihak Fakulti Pengurusan Teknologi dan Perniagaan, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia di atas segala sokongan yang diberi.

Rujukan

- Ades, A. , & D. T. R. (1999). Rents, Competition, And Corruption. *The American Economic Review*. *AMERICAN ECONOMIC REVIEW*, 89, 982–993.
- Aidt, T. S. (2011). The Causes Of Corruption. *Cesifo DICE Report 2/2011*.
- Alzheimer Europe Association. (2009). *Research Method*.
- Arif Tiro, M., & Nusrang, M. (2020). *Metodologi Penelitian Dan Teknik Analisis Data* (Vol. 1, Issue 2).
- Chua, Y. P. (2013). *Mastering Research Methods*. *Shah Alam: Mcgraw-Hill Education*.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative And Mixed Methods Approaches*. *Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.*
- Cuervo-Cazurra, A. (2015). Corruption In International Business. *Journal Of World Business*, 51(1), 35–49.
- De Jong, M., Henry, W. P., And, P. E. ;, & Stansbury, N. (2009). Eliminating Corruption In Our Engineering/ Construction Industry. In *Leadership Manage. Eng* (Issue 3).
- Diem, K. (2015). A Step-By-Step Guide To Developing Effective Questionnaires And Survey Procedures For Program Evaluation & Research. *New Brunswick, NJ: Rutgers NJAES Cooperative Extension*.
- Dlamini, S. (2013). Relationship Of Construction Sector To Economic Growth. *School Of Construction Management And Engineering, University Of Reading, UK*.
- Hassan, M. K., Karim, M. S., & Kozlowski, S. E. (2022). Implications Of Public Corruption For Local Firms: Evidence From Corporate Debt Maturity. *Journal Of Financial Stability*, 58. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2022.100975>
- Ibrahim, M. (N.D.). *The Art Of Data Analysis CA Breast View Project Final Professional Speech And Language Pathology View Project*. <https://www.researchgate.net/publication/283269432>
- Kamaruding, M., Hamidah Abdull Rahman, S., Neizam Mohd Dzulkifli, S., Abdul Rani, R., Kejuruteraan Awam, P., & Pengajian Kejuruteraan, K. (2021). [Islamic Values For Project Management Actors In The Construction Industry: A Preliminary Study] Nilai-Nilai Islam Untuk Pelaku Pengurusan Projek Di Industri Pembinaan: Suatu Tinjauan Awal. In *Malaysian Journal For Islamic Studies* © Penerbit Universiti Sultan Zainal Abidin (Vol. 5, Issue 1). <http://dx.doi.org/>
- Li, Y. , L. Y. , Z. B. And S. M. (2013). *The Correlations Among Corruption Severity, Power And Behavior Features In Construction Industry: An Empirical Study Based On 148 Typical Cases*. 21–31.
- Ling, F. Y. Y. And T. P. Q. (2012). Effects Of Interpersonal Relations On Public Sector Construction Contracts In Vietnam. *Construction Management And Economics*, 1087–1101.
- Lorenzo Pellegrini. (2011). *Economic Analysis Of Corruption*.
- Melgar, N. , R. M. And S. T. W. . (2010). The Perception Of Corruption. *International Journal Of Public Opinion Research*, 120–131.
- Muhson, A. (N.D.). *Teknik Analisis Kuantitatif I Teknik Analisis Kuantitatif*.
- Myint, U. (2000). Corruption: Causes, Consequences And Cures. In *Asia-Pacific Development Journal* (Vol. 7, Issue 2).
- Nordin, R. M., Takim, R., & Nawawi, A. H. (2013). Behavioural Factors Of Corruption In The Construction Industry. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 105, 64–74. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.11.008>
- Nudurupati, S. , A. T. , & T. T. (2007). Performance Measurement In The Construction Industry: An Action Case Investigating Manufacturing Methodologies. *Computers In Industry*.
- Olusegun, A. E. , B. A. , E. I. And M. A. O. . (2011). Corruption In The Construction Industry Of Nigeria: Causes And Solutions. *Journal Of Emerging Trends In Economics And Management Science*.
- Rose-Ackerman, S. (2006). *International Handbook On The Economics Of Corruption*. *Celtenham: Edward Elgar Publishing Ltd.*

- Sarajul Fikri Mohamed. (2021). 3 Strategi Utama Tangani Rasuah, Kartel Projek Sektor Pembinaan. *BH ONLINE*.
- Segerstedt, A., & Olofsson, T. (2010). Supply Chains In The Construction Industry. In *Supply Chain Management: An International Journal* (Vol. 15, Issue 5, Pp. 347–353). <https://doi.org/10.1108/13598541011068260>
- SPRM. (2021). *Apakah Itu Rasuah?* SPRM.
- Tanja Rabl, & Torsten M. Kühmann. (2008). Understanding Corruption In Organizations: Development And Empirical Assessment Of An Action Model. *Journal Of Business Ethics*.
- Teichmann, F., Falker, M. C., & Sergi, B. S. (2020). Corruption And The Circumvention Of Financial Sanctions Via The Extractive Industries In Dubai. *Extractive Industries And Society*, 7(3), 1022–1028. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2020.05.006>
- Tramizi Hussin. (2021). 10 Kes Rasuah Hartanah Yang Gemparkan Malaysia! *PROPERTY GURU*.
- Tudorel Andrei, & Ani Matei. (2009). The Corruption - An Economic And Social Analysis. *Editura Economica*.
- Wibowo, M. A., Handayani, N. U., & Mustikasari, A. (2018). Factors For Implementing Green Supply Chain Management In The Construction Industry. *Journal Of Industrial Engineering And Management*, 11(4), 651–679. <https://doi.org/10.3926/jiem.2637>
- Yap, J. B. H., Lee, K. Y., Rose, T., & Skitmore, M. (2020). Corruption In The Malaysian Construction Industry: Investigating Effects, Causes, And Preventive Measures. *International Journal Of Construction Management*. <https://doi.org/10.1080/15623599.2020.1728609>
- Zaharahanum Kamarudin. (2014). *RASUAH: KUPASAN MAKNA DAN PERSEPSI*.
- Zahratulhayat Mat Arif. (2022, January 13). Construction Company Manager Charged With Offering Bribes [NSTTV]. *NEW STRAITS TIMES*.
- Zein, S., Yasyifa, L., Ghazi, R., Harahap, E., Badruzzaman, F., & Darmawan, D. (2019). *PENGOLAHAN DAN ANALISIS DATA KUANTITATIF MENGGUNAKAN APLIKASI SPSS* (Vol. 4, Issue 1).
- Zhai, Z., Shan, M., Darko, A., & Chan, A. P. C. (2021). Corruption In Construction Projects: Bibliometric Analysis Of Global Research. In *Sustainability (Switzerland)* (Vol. 13, Issue 8). MDPI. <https://doi.org/10.3390/Su13084400>